

TRIDENT - REVUE HEBDOMADAIRE - **TRIDENT**
UKRAINIENNE

Число 12, рік видання II.

1 січня 1926 р.

Ціна 3 «р. (Prix 3 fr.)

Париж, п'ятниця, 1 січня 1926 року.

Читалників і приятелів наших, і всіх земляків на Великій Україні і на всіх землях українських, і всіх, на чужині, в розсіянні суших, вітає редакція «Тризуба» з Новим Роком.

Новий рік... звичайні побажання... нові надії... і мимоволі оглянешся навколо... що бачимо ми у себе? Невеселе життя... гірка праця... тяжкі втрати, але разом з тим і великі здобутки еміграції — культурні, організаційні, політичні.

Адже коли сьогодні навіть вороги наші, сціпивши зуби, мусять визнавати самостійну Україну, коли сьогодні в Європі знають Україну і починають розуміти, чого ми хочемо, то це наслідок творчих зусиль активних елементів нашого народу, а по-між ними і еміграції, тих зусиль, що в них кожен з нас — славнозвісний професор і невідомий нікому робітник — має свою частку.

Нехай опадають сухі гілки, — вони тільки заважають, — без них дерево приносить кращі плоди...

Здоровля тілесного, міцности нервів, твердості духу вам усім, непомітні творці, смілі майстри нової будови... Вам усім, що розкидані сюди по шахтах і фармах, по лісах і фабриках, вам усім:

На новий рік — щастя, Боже!

СТАРИЙ ЗАБОБОН.

На карті Європи давніш красувалися дві клаптяні держави, пошиті з клаптів різних національних територій, — Австро-Угорщина та Росія. Перша сшивалася пильною мозаїчною працею своїх дипломатів, друга — силою та підступом. Але в обох випадках те штучне шитво не могло замінити натурального зв'язку окремих частин. Постійне балансування австрійських урядових політиків та суворий режим всебічного гніту в Росії держали, як обручі, ту штучну єдність лише до часу. Велика війна та її наслідки виявили штучність та нетривкість внутрішнього зв'язку цих клаптяних держав, і вони натурально розпалися. Умови європейського конституційного життя дали можливість народам колишньої Австро-Угорщини завчасу підготуватися до становища самостійних міжнародних чинників; умови острогожного режиму в колишній Росії заморожували нормальний розвиток самодіяльних сил окремих її частин, і хоч як були тут високі інтенсії самостійних стремлень, проте не всі «сто народів» колишнього всеросійського острогу почули силу зразу сп'ястися на власні ноги. На широкому просторі «отъ финскихъ кладныхъ скалъ до пламенной Колхиды» зразу ж по революції утворилися національно-державні організми, що виявили тверду волю до самостійного існування, Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва, Білорусь, Польща, Україна, Грузія, Азейберджан, Вірменія. Не лише виявили волю, але й доконали її на ділі, утворивши окремі держави, з яких одні, формально загарантовані, існують нині повним самостійним життям, інші, хоч також у свій час загарантовані формально дипломатичними умовами, проте обставинами примушені відновити боротьбу за фактичну самостійність свого державного існування.

В своїй боротьбі за незалежність аложени колишньої Росії мали подвійних контрагентів: спадкоємців російського царату — з одного боку — комуністичних та т. зв. «білих» московських централістів, з другого — сили закордонні, тим чи инчим способом завязані в справі Сходу Європи. Самостійність народів західньої смуги колишньої Росії відповідала спільним інтересам обох цих контрагентів. Для держав Європи вони творили натуральну карантинну зону, яка нейтралізувала гостроту безпосередніх стосунків між комуністичним та «буржуазним» світом. Большевики з свого боку погодилися на такий міжнародній status quo і його не порушають. Але де визнання державної самостійності було лише одностороннім, — як напр., що-до Грузії та Вірменії, яких визнали окремі європейські держави, а не відповідало це інтересам большевиків, там міжнародне визнання стало клаптиком паперу, без найменшої реальної ціни; провідник англійської політики Макдональд одмовився од поступату незалежної Грузії заради, скоро лиш заспівав на міжнародньому полі перший большевицький півень, а голим міжнароднім сантіментам з боку нинішнього прекраснодушного провідника міжнародньої політики Бельгії так само не можна надавати практичного значіння.

Найгіршим з погляду міжнароднього вийшло становище України

та Білорусі, — як раз тих національно-державних тіл, що вже з причини своїх зовнішніх розмірів мають за собою не лише домінуючу, але й рішачу роль в питанню про державний устрій народів Сходу Європи. Цілком ясно, що питання це практично вирішиться так, як його здолають доконати для себе Україна та Білорусь, а власне — перша. Як що воля її до самостійного державного існування переборе перешкоди з боку північного сусіда, то лімітрофні держави стало заховають свої кольори на карті Європи; коли ж ні, то увесь Схід Європи буде знову перемальовано на карті в один колір — аж до часу, поки учасники спільного лиха знову спільними зусиллями не розвалять цього державного острога.

Але ж, як сказано, становище цих рішачих на сході чинників випало, з міжнароднього погляду, найгіршим — в справі державної їх незалежності. Через географічне положення та значну великість своїх територій вони не надавалися на роль лише оборонної нейтральної зони, — цілком ясно, що фактична роль їх, особливо України, инша і значно більша. Але довготривала політична пасивність цих країн на протязі більш двох століть призвичаїли європейську політичну думку до негативного трактування їх ролі незалежних міжнародніх чинників. Велитедський вияв народньої волі на протязі останніх літ не міг змінити тої думки — головню тому, що самостійність, напр., такого великого національно-територіяльного тіла, як Україна, порушала де-які упереджені погляди не лише загалу європейського громадянства, але й самих провідників європейської політики. Найбільшим з таких упереджень була думка про конечність державної неподільності цілої території б. Росії. Ця думка напр, спонукувала Францію шукати на сході Європи союзниці-держави од північного до південного моря, яка своїм колосальним тілом могла би одтягти не одного ворога в тяжкій ситуації. До того прилучилися і більш практичні розрахунки. І найвища політика фактично мусіла іти по річищу інтересів ошадних рант'є, що вложили свої ошадження в російські процентіві папери та в ріжні промислові підприємства; а як всі зобовязання по тим і другим склалися в імені всеросійської держави, то й розрахунки по тих зобовязаннях видається за найбільш відповідне провадити так само з об'єднаним представництвом — чи в особі якогось білого генерала, провідника добровольчої армії, чи в особі червоного представника нинішнього конгломерата державних новотворів, що входять у склад С. С. С. Р. До думки про «цілу Росію» так звикли в Європі, що всі майбутні комбінації — політичні чи економічні, звязані із сходом Європи, традиційним способом склалися (і складаються) в масштабах цілої колишньої Росії. Приймаючи українські дипломатичні місії, вислухуючи всі їх аргументи, якими, здавалося, остаточно доводилася самостійність України, європейські уряди одночасно працювали над відновленням «цілої Росії», активно допомагаючи коїцепціям денікянщини та врангелівщини, ворожим ідеї незалежності України. І навіть, всупереч усім міжнароднім дипломатичним традиціям, визнано було у свій час т. зв. «уряд Врангеля», — лише не дїждали ми довідатися, — в якому саме квалітеті, бо слідом за тим визнанням прийшла й загибель

цього дивного новотвору міжнародного права. Мені доля судила безпосереднє досліджувати ту сізифову працю держав антанті в самому казані тої допомогової акції — на Босфорі; найочевидніші докази безплідности тої акції, мов об мур, розбивалися об непобориму певність, що лише дати білим генералам ту чи иншу амуніцію — і вони безперечно завоюють та відновлять «Росію». З того часу віра в білих генералів розвіялася, але натомість скріпився нахил до порозуміння з об'єднаним червоним преставництвом колишньої Росії, і ті настрої, з легкої руки англійського робочого правительства Макдональда, все більше опановують думкою міжнародних політичних чинників. Мусить європейська думка до кінця перейти і через цей етап, до остаточних вислідів своєї еволюції, а ми мусимо терпеливо ждати — в певності, що всі ті експерименти на живому тілі нашого народу не приведуть до спокою ні на сході, ні в цілій Європі — аж поки воля народів колишньої Росії до національно-державної незалежности не перетвориться у живу дійсність.

Слід завважити, що віра в конечність неподільности б. Росії особливої має кредит серед славянських народів Європи, що оточені морем чужинецького світа, звикли дивитись на російського державного велетня, як на свого натурального оборонця. Се зрозуміло. Славянські народи на Балканах визволилися за допомогою Росії — в її складовій цілості — і досі додержують влячливої традиції, не даючи собі труда розібратися річею в складових елементах тої визвольної допомоги. Та традиція стала міцним ґрунтом для підпирання ідеї державної єдности Росії й надалій, — тому бачимо тут надто вороже трактування течій, що з тою ідеєю не годяться, і зокрема переслідуються тут, головно в Сербії, українські національно-державні змагання. І по инших славянських країнах західної Європи теж помітно досить сильні громадські течії аналогічного напрямку, що свої традиційні погляди не корегують новими умовами на сході (групи Крамаржа та Клофача в Чехії); але тут бачимо об'єктивніше трактування проблеми європейського Сходу; коли різні елементи громадянства виявляють не однакові симпатії до того чи иншого ладу у майбутньому на сході Європи, то чинники урядові, подаючи широку культурну допомогу всім складовим елементам еміграції з колишньої Росії, не втручаються в справу їх національно-державних змагань.

Взагалі ж Європа ще перебуває під впливом ідеї неподільности державного тіла колишньої Росії. Міжнародня політика — річ консервативна, і рахується лише з остаточнє доконаними фактами. Нервозна розпачливість українських дипломатів з приводу того, що Європа не реагує на їх красномовні ноти, цілком безпідставна. Українська дипломатія сумлінно виконала свою ролю, і «Європа», себ-то європейські міродайні чинники дипломатичні, добре поінформовані про українську справу; але для своєї чинности ті ноти мусять мати реальну основу: факти реальної дійсности на своїй землі. От тому глибоку правду має засада «орієнтації на власні сили»; в недавньому минулому, коли ідеологи нинішньої української еміграції, так тепер поневажені, опиралися на реальну силу на своїй землі, — вони були об'єктом пильної уваги

міжнародних чинників різних таборів — і з боку союзників, і їх противників, а в міру того, як та сила підупадала, відповідно меншала й уважливість європейської дипломатії до наших змагань. Будемо ждати, що та уважливість з тих самих причин може піднятися і до найвищого ступня, коли примусять до того події на нашій землі.

Це, розуміється, не значить, що українська політична еміграція має у моря ждати погоди, склавши руки. Її відповідальна роль перед рідним краєм перш за все полягає в тому, щоб висвітлювати нашу національну справу в очах міжнародних чинників та взагалі в очах закордонного громадянства. Ту свою роль вона має виконувати, полишаючи усі партійні, групові чи які інші внутрішні розбіжності поміж собою: нехтування цим обов'язком — то найбільший гріх еміграції перед своїм народом, якого тепер силоміць одрізано од закордонного світа. Вона має фактично продовжувати роль колишніх дипломатичних місій, розклавши їх обов'язки на всі атоми свого різнородного складу та використовуючи найменш їй привід до того — чи в кругу своїх особистих відносин, чи ширших громадських та міжнародних. Лише так можна підготовити в настроях закордонного громадянства добрий ґрунт, на якому знайшли б відповідний відгук майбутні події. Даремно думати, що коли б змінилася політична ситуація у нас дома, то це вже й усе, що нам треба. Які б не були власні сили кожного народу, в нинішніх умовах міжнародних відносин колосальну роль одіграє кон'юнктура міжнародня, взаємозалежність різних держав близьких і далеких — в справах не лише політичних, а головню економічних. Не лише ті держави, які що-йно сп'ялися на власні ноги, підлягають непереможному впливові цього чинника, але вже й устапені, старі держави, з твердою репутацією свого політичного устрою та економічного добробуту теж відчувають його на своїй сучасній долі. Для молодой ж держави тим більш потрібно мати відповідний ґрунт у закордонній громадянській думці, і ми маємо той ґрунт утворювати.

І не можна сказати, щоб політичне життя Європи ставило нам самі перешкоди в цьому напрямі. Навпаки, помічається певний поступ західно-європейської політичної думки, яка починає увільнятися від деяких своїх найбільш застарілих упереджень — саме упереджень що-до державної неподільности колишньої Росії. Коли найбільш радикальні поправки до такої упередженої думки досі не йшли далі того, щоб одрізати од організму «Росії» лише якісь дрібні осушки — лімітрофні держави та врешті Грузію й Вірменію, то тепер та думка поступає наперед так далеко, що з «неподільного організму Росії» одривається вже така важна частина, як Україна, котру дорівнювати — розміром та скількістю населення — можна, напр., з такою західною державою, як Франція. Маю на увазі резолюцію останнього Марсельського конгресу, що вимагає державно-національної незалежности усіх народів Сходу Європи (в алфавитичному порядку резолюція числить «Вірменію, Грузію, Україну і т. ин.»).

Отже, промінь просвітлення що-до національно-державної проблеми на Сході Європи бачимо вже серед кол соціалістичних. Досі ті кола одмахувалися од вирішення цього питання. Окремі соціал-демо-

кратичні ідеологи (Пернерсторфер, Каутський, Бауер) давали певні основи для позитивного вирішення тої справи, але загал II інтернаціоналу до останнього часу вагався послідовно та практично піти за ними, а на попередньому-гамбурському-конгресі він просто навіть пішов за імперіялістичними тенденціями своїх російських товаришів. З цього погляду II інтернаціонал остався позаду інтернаціоналу III-го, що в своїх декларативних заявах визнавав самовизначення народів — аж до одділення. Правда, як і всі большевицькі гасла, що оголошуються про людське око, і це гасло стало у большевиків на ділі чистою фікцією: за фіктивною формою совітської федерації бачимо цілковиту централізацію всіх сторін життя т. зв. совітських республік, та все більше піднімає тут голос старий московський зоологічний націоналізм голови федеративного «центра» — Р. С. Ф. Р., се б то Московщини. Проте II інтернаціонал до останнього часу не спромігся і на таку приціпіяльну декларацію. І на Марсельському конгресі справа та повстала з мотивів не принципіяльних, а надто утилітарних; рішаюче для резолюції значіння, очевидно, мала промова О. Бауера, який, передбачаючи большевицьку завірюху на Далекому Сході, доводив реальне значіння всіх тих позитивних факторів на сході, що можуть служити заборолом для Західньої Європи від жовтої комуністичної небезпеки. Проте і цей вузько-утилітарний висновок-аргумент треба оцінювати як певний переломовий етап в процесі західно-європейської думки що-до незалежності національно-державних новотворів на терені колишньої Росії. Кожна резолюція сама по собі єсть лише резолюція — слово, що може або й не може стати ділом, це б то чинною акцією учасників конгресу. Для цього останнього потрібні сприятливі умови міжнародні і найперше місцеві, на тій землі, про яку мовиться. Але вже самий так великий перелом у міцних мурах закордонної політичної думки має певне значіння. Звичку традицію порушено, — старий забобон конечности державної цілости Росії тратить свій кредит. А коли починає хитатися цей традиційний мур міжнароднього упередження, то розчищається ґрунт, на якому українським державним чинникам легше знайти контакт з відповідними чинниками міжнародніми. Демократизація сучасних європейських урядів, значна участь соціалістичних елементів в нинішних парламентах і взагалі підвищене значіння громадської думки у вирішенню проблем життя внутрішнього і міжнароднього дають підстави думати, що голос соціалістичного конгресу не залишиться без певного впливу в міродайних міжнародніх колах.

О. Лотоцький.

УКРАЇНСЬКИЙ МОНАРХІЗМ.

І. Про легітимістів.

Коло українських політичних угруповань замкнулося з правого боку: як усі порядні європейські народи, ми маємо нарешті й легітимістів, що повстали з надр хліборобів-державників. Політично виголо-

сив це, од імени відповідної управи С. Шемет; ідеологічно угрунтовав В. Липинський в «Хліборобській Україні».

Поминаю політичну відозву С. Шемета. По-перше, тому, що вона — блідий витяг з яскравих статей В. Липинського, а подруге, ще й тому, що такого роду відозви варті чогось тільки тоді, коли поруч з ними йде якась політична чинність. Я тої чинності поки що не бачу, бож не можна вважати чином чотирі сторінки друкованого тексту, незграбного формою, лайливого змістом. Правда, по газетах промайнули вістки про відновлення де-яких давніх знайомств серед споріднених монархічних партій різних народів, але цього ще також мало для політичної чинності.

Інша річ — ідеологічна база, що її підводить, В. Липинський під новий будинок українського легітимізму: тут єсть про що говорити.

Матеріал для цієї бази взято різноманітний — той, що його звичайно — де в чому, на жаль, — вживають для будування політичних ідеологій, а саме: гаряче почуття любови до рідного краю, пристрась до односторонців та нестримана ненависть до тих, хто думає инакше; історичні, соціологічні та державно-правні екскурси, критика минулого й сучасного та ідеалістичне смальовання партійних перспектив на майбутнє; розважання над політикою взагалі, як мистецтвом правити державою, над політичними методами, то що. Багато труду, знання, видумки, логічного зусилля та чуттєвих прикрас поклав В. Липинський на свої «Листи»; ідеологічний будинок його виглядає на перший погляд могутньою твердиною. Але коли придивитися до нього ближче, жаль бере на автора: фундамент цілої твердині поставлено просто на пісок, усі дороги з неї заводять до глухої стежки.

Аби моє твердження не здалося голим словом, розберу по черзі основні тези ідеології В. Липинського. Почну з легітимізму.

Увійду *in medias res*. Що таке легітимізм? В. Липинський вживає цього слова, увесь час оперує цим розумінням, але я марно шукав означення цього терміну в його «Листах» та інших статтях.*). Як це могло статися з автором, що виявляє в своїх творах велике вміння оперувати логічними категоріями? Не ставлю ніяких припущень що до цього. Скажу тільки одно: коли б це означення було наведено, то перед В. Липинським встали б майже непереборні логічні труднощі.

Наведу замість автора це означення.

Візьму його з французької теорії, бо як раз у Франції явище легітимізму, маючи на те історичні основи, розвинулося, мабуть, пишнішим світлом, ніж де-інде. Беру таке визнане та загально, що його можна знайти в усіх французьких словниках, а саме: **Легітимізм** — це оборона принципу законної династії та права на спадщинний трон.

*) Усі мої твердження й цитати що до праць В. Липинського стосуються до II, III, IV збірок і V книжки «Хліборобської України». Збірника ч. I, на жаль, не маю під рукою, хоч він мені й відомий. Тому, що до цього збірника, користуюсь брошурою М. Забаревського про В. Липинського; це, правда, шкряпичий, але совісний переказ ідеалістичних думок В. Липинського, і цитатам автора можна вірити. М. Сп.

Встає питання: в який спосіб це означення можна прикласти до України минулої, сучасної та майбутньої, коли не говорити про династії Рюриковичів та Гедиміновичів, Ягелонів та Романових-Готторпів?

В. Липинський не гірше за мене знає, що традиція Рюриковичів та Гедиміновичів вигасла серед українського народу, залишивши хіба що неясні відгомони, головним чином, в обрядових народніх піснях. Розуміє він і те, що традиція Ягелонів та інших польських королів прийнята на Україні такою ворожнечою, що на ній годі що будь будувати, навіть, на папері. Що ж до традиції Романових-Готторпів, то, мабуть, вона до певної міри переховалася серед московського народу, але на Україні події останніх літ вогнем та залізом винищили не тільки кволі парості цієї традиції, але й самий ґрунт, що вона на ньому могла відтворити свою силу.

Уже з XIV-XV століття Україна живе по за традицією законної династії та спадщинного трону. Своя династія зникла, і пам'ять про неї погасла; чужі, -- польські, російські, почасти, й австрійські династії, своїми не стали. Але легітиміст без династії та трону -- коли не в сучасному, то в минулому, -- це орел з вищипаним пір'ям. Трон та династія мусить бути, і В. Липинський знайшов усе, що для цього потрібно, в далекому і в близькому до нас минулому української історії.

У далекому минулому він знайшов «хотіння перетворити гетьманство з елекційної і досмертної форми монархії в монархію діличну і не виборну», констатуючи це хотіння «від часів Богдана Хмельницького, Самойловича і Розумовського». До цього автор додає, що елекційна і досмертна монархія була «запозиченою від Польщі», а також і те, що згадане вище хотіння було «традиційним» для українського «національно-державного консерватизму».

Певнішої бази для історичного виправдання українського легітимізму не знайшов я в працях В. Липинського, мабуть, тому, що її немає взагалі в історії України за кільки останніх століть.

Розберу це виправдання.

По-перше два слова про запозичення інституту гетьманства, як одної з форм монархії, у Польщі. Хай мене вибачить шановний автор, але тут, що ні слово, то партійно-політична сугестія. Історія дуже мало може спричинитися до такого роду тверджень. У гетьманському інституті, з попередньої польської епохи, запозиченою була тільки назва: г е т ь м а н , нім. *Hauptmann*, франц. *capitaine*, славянське -- в о ж д ь. За тих часів, коли робилося це запозичення, козацтво, обираючи гетьмана, обирало нікого иншого, як тільки військового вождя. Елементів верховної влади у козацьких гетьманів тої епохи було не більше, а може, й менш, -- ніж у гетманів коронних, литовських, польних то що. Инша річ -- внутрішні можливості українського гетьманства: кар'єра Богдана Хмельницького, наприклад, ніколи не була і не могла бути кар'єрою самого вславленого з польських гетьманів. Далі ж з часів великого гетьмана, гетьманство на Україні стало своєрідною формою державної влади, але говорити про запозичення форм і сути цієї влади у Польщі, було б цілком невиправданим історично.

Ні походженням своїм, ні зовнішніми рисами, ні внутрішніми особливостями, ні, навіть, компетенцією своєю, — влада ця нічого спільного з польською королівською владою не мала.

Чи було гетьманство одною з форм монархії, — як то говорить В. Липинський, — чи одною з форм республіки, — як то гадають інші історики? Цього питання не можна було б остаточно вирішити, опираючись тільки на саму козацьку історію тих часів. Але на щастя ми маємо елементи для порівняння в тогочасній європейській історії.

Саме тоді, як Богдан Хмельницький розпочав свою славу боротьбу за українську державу, закінчалась не менш славна боротьба нідерландських повстанців проти чужої королівської влади. Більше того, — одночасно з гетьмануванням Богдана Хмельницького, Англією правив лорд-протектор Олівер Кромвель (аналогія кидається у вічі).

Чи були вони монархами: Вільгельм Оранський, Олівер Кромвель та Богдан Хмельницький? Одповідь може бути тільки одна: усі вони стояли на чолі республіканських держав, були досмертними президентами. Що ці республіки не були подібні до сучасних нам, — це інша річ. Сучасні нам монархії також мають мало спільних рис з монархіями XVII століття, але це не вадить і тим і другим зоставатися монархіями.

Що правда, всі троє з названих людей були з того тіста, з якого історія в свій час випікала династії, і всі троє були не від трону. Але закласти династію пощастило тільки Вільгельмові Оранському, що вже й без того був князівського роду; що ж до козацької лави Богдана Хмельницького та пуританського кресла Олівера Кромвеля, то до них корони монарха історія приставити не захотіла, хоч і дала їм обом змогу визначити своїми заступниками власних синів.

Богдан Хмельницький не став монархом і не заклав династії тому, що вся його сила покоїлась на боротьбі з монархією та монархічно-феодалним соціяльним ладом, яким була перейнята тодішня польська держава, — дарма що звалася вона республікою. Дивним ліком і роти цієї хвороби, що насунулась тоді на Україну з Польщі, було б встановити й у себе дома той самий монархічний лад, назвавши його українським, руським то що. Великий гетьман дуже добре розумів ситуацію, коли давав пояснення що до природи своєї влади австрійським послам, що вбачали в ньому такого самого монарха, як і їх віденський пан. — Сила моя залежить від того, що я виконую думку, волю й бажання війська запорозького та цілого народу, і без них я нічого не можу розпочинати на власну руку, — не такі трохи слова, але така була суть Богданових пояснень.

В. Липинському не до вподоби ці думки українського гетьмана, і він звертається на той світ з парадом до нього: «Коли б революційна козаччина прийняла була в початку 1649 р. державні плани місцевої консервативної православної шляхти і вищого консервативного православного духовенства та проголосила була воеводу Адама Кисіля королем Руси, не було б кількалітньої пізнішої руїницької різни між українськими консерватистами і революціонерами». Богдан Хмельницький з того світу міг би одповісти сучасному українському легітимістові: «Пам'ятаєте козачу мову про руські кості та лядське м'ясо? Так от,

коли б польського воєводу Кисіля в 1649 р. було проголошено королем, то він дуже скоро мусів би шукати собі захисту у федерації з Польщею, а мені нічого б не зосталось іншого робити, як викинути його з Києва разом з його федерацією. Щось такого, здається, трапилося у вас у Києві в 1918 році».

Крім Богдана Хмельницького, згадує ще В. Липинський монархічні «хотіння» з часів Самойловича та Кирила Розумовського. Але очевидячки, згадав він про цих гетьманів між іншим, не надаючи їм якогось більшого значіння, бо далі не повертається вже до них. Промину тому й я цих небіжчиків.

Така легітимна українська традиція в далекому минулому: немає ні династії, ні трону, немає навіть хоч єдиної реальної спроби створити чи то трон, чи династію, — а вже про спадщинність та законність у цих речах годі й згадувати. Персоніфікувати легітимістичні змагання нема в кому, немає до чого прикласти їх хоч з якою будь правдоподібністю.

М. Славинський.

(Кінець буде)

НАШІ ШКОЛИ.

II.

Українська Господарська Академія.*)

Думка про зоснування вищої школи для підготовки фахових сил в різних галузях знання виникла серед української інтелігенції, що перебувала на еміграції в Польщі та Чехії ще в 1921 році.

Сприятливі умови для того утворилися в ЧСР., уряд якої пішов на зустріч цій ідеї. Тому в Ч.С.Р. утворилася спеціальна організаційна комісія, яка перевела підготовчу роботу: виробила статут та подала його на затвердження чеській владі, розробила проект програму Академії й поінформувала громадянство про її організацію, зібрала матеріяли про ті наукові сили, які можна було б використати для укомплектування лекторського складу.

В своїй роботі комісія керувалася такими завданнями:

1. Утворити на еміграції український науковий осередок.
2. Дати можливість українським науковим силам працювати науково по своєму фаху.
3. Підготувати з української еміграції фахові сили, необхідні для відбудови культурного життя України.

На жаль, серед українського громадянства, що перебувало на еміграції, ідея утворити вищу школу не тільки не викликала належного ентузіязму, а навіть породила недовір'я до можливості переведення її в життя.

Знайшлися навіть люде, що вважали можливим виступати вороже проти ідеї утворення Академії, мотивуючи свою ворожу акцію тим,

(* Див. «Наші школи» I в ч. 6.

що серед української інтелігенції не знайдеться належної кількості осіб, відповідно підготовлених для викладів в Академії. Не знайдеться навіть бажаючих вступати слухачами до Академії; що вся ця ідея приведе лише до компромітації не тільки української науки, але й української національної справи взагалі.

При такій тяжкій атмосфері довелося ініціаторам переводити свою ідею. Їм пощастило паралізувати ворожі опінії, і в травні 1922 року чеський уряд затвердив статут Академії.

Для осередку Академії було обрано невелике курортне місто Подєбради.

Минуло 3 роки. Побожування ворожих елементів не справдилися. Академія, не дивлячись на несприятливі умови емігрантського життя, розвинулася в правдиву вищу технічну школу, викликаючи подив зробленою роботою серед чужинців, що оглядали Академію (напр. декан агрономичного факультету Корнелієвого університету в Н'ю-Йорку проф. Ман, що є в той же час директором міжнароднього агрікультурного бюро).

Дякуючи високо-науковій постановці справи, один з професорів Академії, Тимошенко В., навіть одержав Рокфелеровську стипендію, яка дається з великим розбором.

Бажаючих учитись в Академії завжди стільки, що доводиться більшість прохань не задовольняти.

Сучасний стан Академії.

Професорів.....	28
Доцентів.....	21
Лекторів.....	20
Асистентів.....	6
Професорських стипендіятів.....	6
Студентів стипендіятів.....	496
Студентів своєкоштных.....	22
Студентів вільнослухачів.....	12
Студенток.....	50

Курс навчання - 4 роки.

Академія поділяється на 3 факультети: агрономично-лісовий, інженірний з підвідділами: гідротехнічний та технологічний; економічно-кооперативний з підвідділами: економічний, кооперативний, статистичний, банковий.

Агрономично-лісовий факультет, що має завдання підготувати своїх слухачів до творчої, самостійної праці в усіх галузях агрономичного та лісового господарства, складається з таких кафедр: ботаніки, зоології, геогнозії, ґрунтознавства, загального хліборобства, геодезії, спеціального хліборобства, загального скотарства, спеціального скотарства, машинознавства, приватної економіки та статистики, лісово-інженірні справи та будівництво, загальне лісовництво, спеціальне лісовництво, лісова таксація, лісовлаштування, лісокористування, охорона ліса, ловецтво та ріжні політичні до того науки. Факультет

має 15 відповідно уряджених кабінетів, лабораторії, досвідне поле та город, молочну ферму, лісовий розсадник, метеорологічну станцію.

Інженірний факультет, що має своїм завданням виховати кадри досвідчених інженірів по технологічному, меліоративному та гідротехнічному фахах, здібних працювати при широких планах відбудови промислово-господарського життя України, складається з катедр: гідравліка, гідротехніка, геодезія, фізика, електротехніка, технічна мікологія, креслення, машинознавство, меліорація, цукроварство, хемічна технологія, метеорологія, будівництво, ферменіоційна хемічна технологія, загальна хемічна технологія, неорганічна хемія, аналітична хемія, графостатика й інші політичні науки. Факультет має відповідно уряджені кабінети та лабораторії.

Економічно-кооперативний факультет, що має на меті підготувати економічно освічених фаховців для праці по різних галузях господарчої діяльності на Україні, з окрема в галузі кооперації, самоврядування, статистики та торговельної діяльності, складається з катедр: народне господарство, економічна політика та географія, соціальна політика, теорія та історія статистики, господарська та соціальна статистика, теорія та історія кооперації, споживча та кредитова кооперація, сільсько-господарська та продукційна кооперація, приватне господарство, рахівництво, фінансова наука, місцеве самоврядування, соціологія, суспільна гігієна та санітарія, приватне право, державне та міжнародне право, адміністративне право, торговельне та вексельне право. Факультет має наукові кабінети.

Крім того на всіх відділах викладається; українська мова та історія і нові мови: францїзька, німецька та англїйська (для бажаючих).

Студентство Академії складається з емігрантів-українців, що скінчили середню освіту або на Україні або на еміграції.

Академія має свою бібліотеку, що складається в 8000 назв спеціальної науково-технічної літератури.

За час свого короткого існування Академія видала 143 книжки праць своїх професорів, та підручників для студентів Академії в різних галузях науки, що викладається в Академії.

Праці своїх студентів Академія експонувала на різних сільсько-господарських виставках і за свої експонати одержала цілий ряд винагород.

Студенти Академії гуртуються в різні наукові гуртки відповідно обраному фахові, в яких розвивають свої знання, напр. гурток лісовників, агрономів, техніків, пасічників, кооператорів. Не забуває студентство Академії й про розвиток естетичний та фізичний. При Академії існують гуртки бандуристів, музичний, співочий, драматичний, соколів, футболістів, шахматистів, театральний та інші.

В літку студенти старших семестрів їздять на практику: агрономичну, лісову, гідротехнічну, кооперативну, банкову, одержуючи за свої праці найкращі референції.

З цієї осені відкрилась у Подєбрадах невеличка гімназія (одна класа, яко рівнобіжний відділ укр. Празької гімназії) для дітей від

9 до 12 років, вчителі якої складаються з професорів, доцентів і лекторів Академії та де-кількох студентів, що мають учительський ценз і стаж.

Є й православна парафія (автокефальної укр. церкви), що має священника українця й керується церковною радою.

На жаль, у біжучому році зменшилося число стипендій для нових слухачів: замість звичайних 100 — 120 стипендій, що давалися досі що року, нині призначено їх тільки 30 і нема великої надії, щоб це число було збільшено. Причина цьому полягає в загальному скороченні допомоги всім емігрантам у Чехо-Словаччині. Тому де-яка частина студентів мусить існувати на свої кошти, заробляючи собі на життя сторонніми заробітками, — що не може не озватися негативно на інтенсивності наукової праці цих людей.

Д. С.

ЛИСТИ З ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ.

II.

Утилізація дозвілля.

Три роки перед цим, коли за кордоном почали ліквідуватися місці та всякі комісії, де можна було підготуватися «васлуженому» емігрантові з УНР, вперше цілком поважно відчули наші люди, що вони віднині стали правдивими емігрантами. Лишилися «ті каптани, та не ті кармани». Й коли цей факт відчувся реально, більшість почала кидатись на всі боки, пам'ятаючи народню заповідь, що «з лежі не буде одежі, а з снання — коня». І ця заповідь штовхнула наших людей — з природи працьовитих і злібних — до самої рїжнїманїтної праці. Письменники поробилися городниками, військові старшини — каменярами, вчителі й високі урядовці міністерств — пішли рубати дрова, корчувати ліс, ходити за плугом на землі європейського селянина, дивуючи його й своєю спритністю й слухняністю. Зрештою, в Чехословаччині, наприклад, жаден з наших людей з голоду не вмер, та за сім літ перебування тут не чув я ні разу й про якесь самозгубство з розпуки. Навіть, дуже уважно й з тривогаю пильнуючи в газетах відділ — «З судів», за ці сім років натрапив я лише на три випадки, коли людей, що називали себе українцями, було суджено за злодійські вчинки.

Потім, коли прийшов період будування рїжнїх шкїл, — люде кинулись до иншої праці. Одні з шкури вилазили в роботі організації, буквально мліючи на незчислимих засіданнях та нарадах, иншим (напр. матурантам) чуб свердлом ставав, коли вони протягом неповного року надолужували кільки незакінчених вдома класів середньої школи; тим, що здобули студентські стипендії, те ж було не мед — заганяти в невправлені, відзвичасні від систематичного думання голови нові й незчислимі науки. Одно слово, наші люде (за виїмком ортодоксальних приклонників купер'янізму) не тільки вялися до праці, а, й справді, працювали так, що викликали щире здивовання чеської людности, котра була свідком української працездат-

ности. Мені самому на власні вуха довелося чути на одних чеських велелюдних зборах, як чеський столяр гукав до слухачів: — «Ви уяви не маєте, як зазвзято й продуктивно працюють українці, що в цім відношенні мусять нам бути за приклад». А в другому місці два чехи, що дивилися, як наші люде лагодили тротуар, — говорили між собою: — «Це руси? — Але, що вам здається? То — українці! — Ну, — промовив перший, — нема чого дивуватися: ті все зможуть!».....

Але та доба напруженої й надмірної праці вже минула. Студенські вуха, призвичаїлись до цілоденного слухання; голови, мов губки, вбірають все, що до них помпється з катедр. Професорі також уже поповнили призабуте, витворили собі наукові світогляди в межах своїх дисциплін і звикли до аудиторій, де вже не відчувають виснажуючих хвилювань. Засідань та нарад, дяка Господеві, поменчало скрізь. Одно слово, кожен за щось вчепився рукою більш-менш на-стало й праця його набрала певної автоматичности, вправлености, інерції. Одже, у кожного утворився «вільний час», дозвілля.

Звичайно, кожен уживає свого дозвілля, відповідно своїй вдачі, своїм смакам та нахилам. Одні в глибокій задумі годинами сидять за шахівницею; інші навпаки виявляють чимало легковажної рухливости в «шімі» чи «флориді»; інші, тримаючись стародавнього при звичаєння, ходять один до одного на «чашечку московської юшки»; не бракує навіть таких, що й у Європі розстарались на сояшникове насіння й «лузають» та полпловують собі на здоровлячко, а європейцям — на здивовання. Існує, (правда, хоча й невелика) група таких, котрі й не доївши, й не доспавши, — використовують вільну хвилину, щоб потрапити до театру, на концерт, виставку, — тоб то взагалі намагаються ужити «студенських років» на знайомство з духовними радощами, котрих навряд чи їм доведеться зазнати по закінченні студій.

Ну, звісно, є й такі, що «рішуче ніколи не мають ані хвилинок вільної». Це, здебільшого ті, «хронічно перебтяжені працею», котрі й під подушку кладуть собі книжку (й... найгірше знають іспити, або найнудніше читають лекції). Такі, занадто перепрацьовані були й будуть в кожному товаристві й ніде вони не знаходили пошани за свою працьовитість від невдячних сучасників, що звуть їх «гречаною кашою».

Одже, не до них, — що «роблять, аж поки змерануть, а їдять, аж поки впріють» — буде далі мова. Підношу свій скромний голос до тих, що вміють викроїти собі в біжучій праці вільну хвилину, що хочуть ужити її корисно і для національної справи, і для свого самозадоволення та добробуту. До цих звертаюся з гарячою пропозицією: **в и к о р и с т а й т е, п а н о в е, с в о є д о з в і л л я з п е р о м в р у ц і ! . .**

Не кличу вас писати драми чи вірші: цього матеріалу маємо аж забагато. Кличу вас до праці, більш скромної, але — можливо, що для сучасного стану нашої культури — більш позиточної: **д о п е р е к л а д а н н я н а н а ш у м о в у з д о б у т к і в ч у ж о ї т в о р ч о с т и**. Кличу вас без винятку всіх, хто вважає себе за українського інтелігента, — офірувати цьому великому й разом з тим такому легкому до виконання завданню частину вашого дозвілля!...

На це прийшов найбільш слухний час.

Тисячі наших людей вчаться нині по різних високих школах Європи, добрих півтори сотки сидять за книгами, студіюючи різні дисципліни, що взялися їх викладати студентству. При цих останніх — здебільшого інтелігентні жінки та родичі. Одже — величезна, небувала на Україні армія національно високоосвічених людей, що мають і знання наукові, і вироблені світогляди, і володіють рідною мовою, а головне — чого так раніш бракувало українському інтелігентові — бо-дай пасивно знають мови того народу, між яким доля судила їм прожити довший час. Це останнє — таке величезне культурне наше надбання, не використати якого, лишити лежати без ужитку, як угноєну неорану ниву, — просто страшний злочин перед нашим народом, котрий, побачивши промінь волі, пратне світла.

Так неже ж такі справжній інтелігент буде закопувати свої «таланти» в землю, коли ж вони на сьогоднішній ниві можуть дати багаті жнива?!... Кожен бо наш інтелігент знає, що в нашій письменстві рішуче на всіх полях (хіба тільки за винятком самого українознавства) — величезні порожні галявини.

Яка, наприклад, є у нас справочна література, що існує у кожного культурного народу? Ми ж і досі не маємо найменшого енциклопедичного словника, хоча б навіть такого, як московський Павликовський, або малий чеський Отта, або малий французький Лярус!... Або, хіба ми маємо словники чужих мов?...

Де і яка є у нас класична науково-популярна справочна література, як, напр. Брем (бодай малий), Бельше, Фламаріон, Гуфеланд, Гумбольдт і т. д.? Яких перекладено на нашу мову світових філософів? Здається, навіть у нас нема найближчого по часу — Ніцше, не кажучи вже про Бекона, Декарта, Гегеля, Канта, Фіхте, або таких дідусів, як Аристотель, Платон. Де у нас світові наукові праці Менделєєва, Дарвіна, Мечнікова, Петенкофера? Де світові класики старшої доби: Мільтон, Данте, Петрарка? Ми ж не маємо повного Гете, ні Дікенса, Вольтера, Гюго, Пое, Ірвінга. Ми не маємо й пізніших світознамих авторів — Ростана, Карелі, Лондона, Роденбаха, Ролана, Джерома, Гамсуна, Лоті, Анунціо, Уельса, Раймонда, Ан. Франса, Ібсенса!... А коли ж щось з казаних авторів і маємо, — то це випадкові речі й здебільшого — дрібниці.

Де у нас словянські класики: всамперед — московські, котрих ми всі читали в оригіналі й яких вже нимішні покоління читати не втнуть, а далі — класики польські, перекладені на всі мови, чеські, болгарські, сербські?

Чи ж є у нас така «легка, цікава книга», яку звичайно зневажливо звуть лектурою швачок, але ж яка існує у всіх культурних народів (бо ж, зрештою, й ми маємо швачок і наші швачки мусять щось читати). Я говорю тут про такі речі, як «Вічний жид», «Граф Монте-Кристо», твори Прево, Поль-де-Кока, Конан-Дойля та всяку Пінкертонівщину.

Де у нас перекладні твори світознамих мандрівників та найулюбленіша лектура юнацтва? Чи є у нас увесь Жюль-Верн, Майнрид, Емар, Еберс, Теккерей, Вальтер-Скот, Флобер, Верисгофер, Гольдоміт і т. п., — вихователі юнацтва всіх освічених земель світа?...

Чи ж є у нас хоч якась солідна історія (політична, культурна, мистецька) чужих народів, починаючи з прастарих Асирійян, Єгиптян, Греків, і кінчаючи сучасними народами, від яких залежить і наша доля?

Чи є у нас збірка біографій великих людей світа, крім біографій Шевченка, Куліша, Сквороди та, випадково, здається, Стефенсона? Ми ж не маємо навіть Плутархового «Життя великих людей».

А яка вбога наша популярна література, дарма, що на цім полі зроблено, порівнюючи, чи не найбільше! Ми ж зовсім не маємо ще популярно-практичних брошур на теми, наприклад, про те, як стати столяром, як робити крем на обув, як варити мило й т. п.

А що нами зроблено для задоволення потреб читача побожного, чи такого, що цікавиться справами церкви, рухом релігійним, християнською мораллю, містиком, релігіями інших людей? За винятком метеликів пр. Огієнка, та може всього десятка брошурок того роду й одної більшої перекладної праці — Хоми Кемпійського — ми не маємо нічого. А скільки можна було би перекласти й житій святих, і патристики і праць церковно-історичних і всілякої іншої подібної лектури-на котру тепер, коли під впливом пережитих нещастя та фізичних і моральних страждань, наші люде; що шукають заспокоєння своїм вимотаним душам в церкві, очевидно, був би чималий попит.

Я обминаю дальшу низку галузів лектури й літератури (навіть тих чужих авторів, що писали про Україну), літератури, котрої ми не маємо й котру, як нація, що хоче бути рівноправним членом сем'ї культурних народів, мати мусимо. Досить і наведеного: воно говорить нам, що таки, дійсно н а в с і х п о л я х у нас занадто багато неораних перелогів.

Як інші, я знаю причини нашої вбогости, але ж не можу вважати це за нормальний стан. З другого боку я не можу припустити, щоб кожного свідомого нашого інтелігента не запалювала можливість такої вдячної, шляхетної, глибококорисної праці, праці, вигідної і йому особисто, бо ж вона зрештою дасть плюс і для прирощенного людині почування самозадоволення, й навіть матеріяльну користь.

Одже, коли ми маємо нині таку широку можливість прикласти свою руку до цього благословенного діла, маємо щасливу нагоду, спричинитись до створення найголовніших, реальних підвалин рідної культури, такий відповідний випадок поширення освіти має в рідній мові, то чи-ж таки оті тисячі освічених українських людей не схо-чуть в часи дозвілля кожен лишити по собі бодай маленький слід, перекласти бодай одну добру книгу за добу свого перебування за кордоном? Невже ж таки кожен, хто прочитає оці рядки, не замислиться над знятою тут справою й не захоче привезти додому, своїм рідним братам бодай маленький духовий подарунок? Чи ж таки, й справді, ми можемо згодитись з тим, що іноді про нас говорять там — вдома, що ми — емігранти — «всохла й безплідна гілка українського народу»!

Припустім, що в день кожен з нас може присвятити цій справі лише о д н у г о д и н у. За годину можна перекласти що найменше дві друкованих сторінки, а це вже за рік складає книгу поверх 700 сторінок, тоб то дві звичайних поважних книжки,— два томи по 20

аркушів кожен. Одне, який це буде колосальний дорібок, який багатющий вклад в нашу освітню скарбницю?!

Дозволю собі тут додати ще й матеріальний обрахунок. Коли рахувати найскромніший гонорар — по 25 зол. карбованців за аркуш доброго перекладу, то за право одного видання автор матиме з 20 аркушів — 500 карб., а з 40 — 1000 карбованців. Це ж майже річний прибутковий бюджет молодого лікаря, агронома, адвоката чи якогось іншого інтелігента вільної професії.

Але ж не слід забувати, що кожне нове видання оплачують знову... Отже, привезений додому готовий переклад може бути для перекладача першою матеріальною цінністю, з якої він почне реставрувати свій зруйнований добробут....

Наприкінці вважаю потрібним наперед відповісти на ті можливі зауваження до сказаного, що так легко можуть самі собою напрошуватись у людини, котра з цією справою мало знайома або ж докладно її не промислила. Поперед усього може повстати питання: навіщо ж перекладати, коли нема кому видавати? Далі: чи ж кожен зуміє добре зробити таку працю, коли він ніколи раніш її не робив, і не знає, як треба до неї підступитись? І — нарешті: а що, як я промарную над перекладом 365 годин, а потім довідаюсь, що вже той самий твір переклав хтось інший?

Відповідаю. Коли П. Куліш перекладав Святе Письмо на нашу мову, не могло бути найменшої надії, щоб на переклад Біблії знайшовся український чи якийсь інший видавець. Але ж, коли Кулішів переклад, вже раз цілком зроблений, згорів при пожежі, — то цей фанатик робить його вдруге. Й зрештою, ми мали українську Біблію видруковану далеко раніш, ніж про те при тодішньому в Росії режимі можна було мріяти найбільшому фантазерові. Але ж тепер не треба мати ні завзяття, ні фанатичности Кулішевої. Роки по революції показали нам безприкладний в світі факт попиту на нашу книжку й, коли б тоді в 1917-19 роках ми мали готових перекладів в сто разів більше, ніж зазначено в цій статті, то жаден би з них не лишився б ненадрукованим і непроданим. Тоб то вони б зробили своє велике діло освітнє, дали б імення перекладачеві і чималий, або ж просто величезний матеріальний заробіток. (Для прикладу зазначаю, що один 10-аркушівий переклад дав авторові цих рядків у 1918-му році поверх 30.000 карбованців заробітку). Але ж ніхто не буде сперечатися, що та весна української культури мусить повернутись, коли не через рік, то через років кілька, й до цього треба бути готовими, як ті мудрі евангельські діви.

Далі. Кожна інтелігентна людина, що знає рідну мову й бодай гасивно володіє чужою, може дати добрий переклад. Як же технічно до цієї справи поперше приступати, може довідатись бодай зі статті В. Корольова-Старого, що була уміщена в Станіславівському бібліографічному часописі «Книжка» (Див. «Кн». р. 1922, чч. 1-3, вид. «Бистриці»). А чого новик не знайде в згаданій статті, те йому виправить редактор видавництва, що візьме до друку його працю.

Нарешті, відповідь на питання третє. Пригадаймо, скільки різних перекладів тих самих класиків було в мові московській — і всі вони

були видруковані, а все далі робилися нові й нові. Маємо ті ж самі приклади і в практиці українській. Згадаю хоча б про паралельну працю М. Загірної та О. Діхтяря. Ці двоє разом переклали Амінісове «Серце» (у Діхтяря — «Шкільні товариші») — й обидва ці переклади було видано по двічі й обидва однаково добре розпродувались. Знов таки ті ж самі перекладчики обробили Бічер-Стоу («Дяльова Томова Хатина»). Переклад «Наслідування Христу» (27 аркушів друку), також двома перекладчиками зроблений, було видано одним і тим самим видавництвом, й ні авторі, ні видавництву на тому не програли.

Так отже: «ожнива великі, а женців мало!» Спробуймо ж кожний зжати бодай один сніп, прине́сімо додому бодай по одній пегинці, зробленій к ожним зокрема, щоб поставити міцний фундамент під будинок, всім однаково дорогої національної нашої культури!.....

Гр. Куценко.

ВОЛОДИМИР ДОРОШЕНКО.

(з нагоди 25-тиліття його діяльності).

15 листопаду с. р. Західня Україна разом з велико-українською еміграцією святкувала 25-літній ювілей наукової діяльності видатного працівника української науки і одного з визначних українських патріотів, борця за визволення України — Володимира Вікторовича Дорошенка.

В. В. Дорошенко походить із старого і славнозвісного козачього роду. Народився він 1879 р. в Петербурзі, де його батько був під той час військовим лікарем. Але виховувався він в своєму родинному гнізді на Полтавщині, куди його батько, скоро по його народженню, перейшов земським лікарем. Освіту одержав В. В. в Прилуцькій гімназії, яку скінчив з медалем, та в Московськiм університеті: на двох факультетах — історично-філологічному та правничому; а пізніше, переїхавши до Львова, ще закінчив філософичний факультет Львівського університету.

Ще учнем гімназії В. В. почав брати як найдіяльнішу участь в українському політичному життю, а ставши студентом Московського університету, він іще більше розвинув свою громадську працю. В 1901 році В. В. вступив в ряди РУП (Револуційної Української Партії, — першої української політичної партії, заснованої на ширшому ґрунті, яка на початку своєї діяльності виставила була гасло української незалежної державности і в якій об'єднувались в той час майже всі молоді політичні працівники українські). Пізніше, коли РУП перетворилася в соціально-демократичну партію і, відмовившись від вимог незалежности України, виставила в своєму програмі лише домагання автономії України, В. В. залишився в складі партії й навіть був одним з найдіяльніших її членів, але зостався завжди рішучим прихильником ідеї незалежности української держави.

Багато разів В. В. за свою українську політичну діяльність був заарештований, висиланий під догляд поліції, сидів у в'язниці та кріпості і, врешті знесиленій поліційними та судовими переслідуваннями (часом цілком безпідставними), в 1909 році виїмігрував до Галичини. В осени 1909 року В. В. розпочав свою бібліотечарську працю в бібліотеці Укр. Наукового Товариства імені Шевченка і продовжує її сумлінно й енергійно до нинішнього дня, приносячи велику користь цій визначній нашій культурній установі.

З переїздом до Львова В. В. не кинув своєї політичної діяльності. Разом з іншими членами укр. соціал-демократичної партії заложив він закордонну групу УСДРП, завідував партійною бібліотекою, складом видань, редагував соціал-демократичний журнал «Праця» і т. д.

Але найширше розгорнув він свою громадську працю під час світової війни, поклавши багато роботи в «Союзі Визволення України», який цілком яскраво й непохитно виступив з домаганням повної незалежності України і безперечно відіграв значну роль у відродженню нашої державности.

Поруч з енергійною політичною діяльністю переводив В. В. наукову працю. Від 1900 р. почавши, він невпинно працював в різних укр. часописах наддніпрянських й надністрянських, в тому числі в журналах: «ЛНВістник», «Записки Наукового Т-ва ім. Шевченка», «Студії з поля суспільних наук і статистики», «Статистическій ежегодникъ» (Видання Полтавського Губерн. Земства), «Украинская Жизнь» (що виходила в Москві під редакцією С. В. Петлюри та О. Х. Саліковського), «Україна» (видання Київського Наукового Т-ва), «Життя й Мистецтво», «Стара Україна», «Трибуна України» (що виходила як орган наддніпрянської еміграції під редакцією О. Х. Саліковського) та багатьох інших. Разом з тим працював і працює В. В. в численних українських газетах, напр. в давній київській «Раді», «Селі», «Засіві», «Громадському Голосі», в «Ділі» і т. д. Багато, розуміється, писав В. В. також і в партійних соціал-демократичних виданнях, як «Праця», «Слово», «Вперед» і т. д. Нарешті, три роки редагував В. В. відомий укр. емігрантський альманах-календар «Дніпро».

Трудно порахувати всі менші й більші праці В. В. Дорошенка, всі його статті, бібліографічні показки, замітки й рецензії, розкидані по журналах й газетах.

Серед творів В. В. Дорошенка знаходимо розвідки та статті з суспільно-економічної історії України, з історії громадського руху на Україні, з статистики, з історії укр. літератури та інше; особливо ж цінними є бібліографічні праці та критичні статті й рецензії В. В. Дорошенка, розкидані здебільшого по наукових часописах; дуже багато рецензій В. В., напр., в «Записках Наукового Т-ва ім. Шевченка», в надзвичайно цінному бібліографічному відділі цього журналу, але деякі праці В. В. видано була також і окремо, а саме: 1. М. Левицький, як кооператор і його хліборобські спілки (Львів, 1909. друге видання — Київ, 1908); 2. З історії Земства на Україні (Львів, 19010); 3. Українство в Росії. Новіші часи. (Відень, 1916); 4. Революційна Українська Партія (Львів, 1921); 5. Украинская Академія Наукъ (Про наукове

Товариство ім. Шевченка, «Украинская Жизнь», Москва, 1912); 6. Наукове Т-во ім. Шевченка у Львові (Київ, 1916); 7. Нові видання й розвідки по історії укр. літератури (Львів, 1911); 8. Обзорніе трудовъ по славяновѣдѣнію, выпускъ третій: украиновѣдѣніе (видання Російської Академії Наук, Петербург, 1914); 9. Життя і слово (Збірник цінних критичних статтів, Львів, 1919); 10. В. Стефаник (Львів, 1921); 11. Шевченкова Криниця (дуже гарна збірка Шевченкових творів та листування, характерних для загального світогляду Шевченка і його поглядів на окремі питання й справи, Львів, 1922); 12. Шевченкова освіта (Львів, 1924); 13. Шевченкознавство за останні десятиліття (Львів, 1925); 14. Систематичний показчик до «Київської старини» (дуже важлива, впрост необхідна праця для кожного, хто цікавиться українознавством. Львів, 1911); 15. Спис творів Ів. Франка (випуск перший, Львів, 1918); 16. Ів. Франко (Львів, 1924). і де-які інші.

Шануючи висококорисну наукову працю В. В. Дорошенка, Наукове т-во ім. Шевченка у Львові ще у 1913 р. обрало В. В. своїм дійсним членом.

Нарешті мусимо зазначити ще діяльність В. В. Дорошенка на користь укр. еміграції в 1919-1925 р. р. Протягом кількох років В. В. був Головою Т-ва Допомоги Емігрантам з Великої України у Львові, Головним Уповноваженим Укр. Центр. Комітету, діяльним співробітником різних велико-українських часописів і т. д.

Своєю діяльністю науковою та громадською, своєю цілковитою самопосвятою укр. науці та укр. справі, рисами свого характеру В. В. придбав собі загальні симпатії та признання не тільки серед своїх політичних однодумців, але й серед своїх політичних противників.

Це особливо яскраво виявилось підчас ювілейного святкування 15 листопаду цього року. В цьому святкуванні взяли участь і наддніпрянці й наддністрянці; політичні діячі, учені, письменники, студенти й рядові емігранти; соціалісти й вороги соціалізму, республіканці й монархісти; численні західно-українські організації і майже всі велико-українські емігрантські інституції й товариства, редакції різних укр. часописів, а також багато окремих осіб, як у самому Львові, так і по за його межами.

Вячеслав Зайкал.

Хроніка.

З ВЕЛИКОЇ УКРАЇНИ.

З ДІЯЛЬНОСТІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК.

— Товариство Економистів при В. А. Н. в біжучому році улаштує що суботи чергові засідання в помешканню Академії, причому цім засіданням надається привідний характер. З оголошення Товариства, уміщеного в «Пролетарській Правді» (ч. 276, від 2. XII), видно, що мають відбутися такі доклади: академіка І. Птухи — про міжнародній статистичний з'їзд; акад. Л. Яснопольського — про «Дніпробуд», — далі докладчиками мають виступити: акад. К. Воблий; проф. Круковський, Лапоногов (Секретарь Т-ва) проф. Белінг, проф. Завітовський проф. Кривченко, проф. Матиминько і ин.

— Комісія Звичаєвого Права Академії Наук приступила до вивчення звичаїв, їх взаємовідносин з писаними законами та тих змін, що відбулися в селянських земельно-правових поняттях в зв'язку з тими перемінами, що відбулися в цьому обсягу за останні роки.

— Будинок у Києві, де жив колись Шевченко, по Хрещатиському пер. ч. 8, передано до розпорядження Академії Наук, яка має намір перенести сюди частину своїх установ та закласти музей, присвячений Шевченкові.

— Академії Наук передано видавництвом «Окрпрофбюро» збірку літератури, серед якої є цінні видання XVII та XIX віків.

— Нові видання Академії Наук мають в близькому часі вийти з друку: 1. Записки Фізико-Математичного відділу кн. 3 і 4; 2. Збірник комісії зви-

чаєвого права; 3. Збірник етнографічний; 4. Записки соціально-економічного відділу кн. 2 і 3; 5. Записки історично-філологічного відділу кн. 7 і 8; Крім того закінчуються друком: 1. проф. Рязанова «Українська драма», 2. Армонда — «Про електротехнічне добування паливого арсену», 3. «Копальні мікро-фауни». 4. академіка Тутківського: «Узбережжя річки Жарова», «Родовища залізної руди», «Намінні будівельні матеріали Київщини». 5. акад. В. Петеня «Слово о полку Ігореві». 6. акад. Кримського і Левченка «Степан Руданський». «Пролетарська Правда», подаючи зазначені відомості, зауважує: «Видавання Академії безупинно розвиваються. Центр збільшив асигнування з 3 тисяч карб. (що їх випускали торік) до 30 тисяч. Хоч ця сума й не задовольняє Академію (обіцяно було 86 тисяч), не може забезпечити плянкової роботи, але всеж дає змогу випустити основні періодичні видання» (ч. 270 з 25. XI). Увага більшовицької газети характерна, особливо, коли згадати величезні гроші, що витрачаються на видання всілякої непотрібної комуністичної літературної січни. Читач повинен мати на увазі, що взагалі на українські наукові потреби «Центр» видає в десять раз менше, як на російські. (Заява голови української «Главнауки» проф. Яворського).

— Українській Академії «пощастило» здобути будинок коло Ольгинської гімназії (вул. Чудновського ч. 2). До цього будинку Академія має перенести Зоологічний музей, ботаничний кабінет та гербарій, інститут технічної механіки, науково-педагогічну комісію та інститут фізичної культури. Але «одержання нового будинку тільки в деякій мірі задо-

вольнас потребу У. А. Н.» («Прол. Правда» ч. 258, з II. XI). В цілому ця потреба більшовицки не мають ніякого бажання задовольняти.

В етнографічному Товаристві. З грудня читав доповідь Овишук про книжку Кооперозеського «Питання про наукову постановку справи вивчення побуту». В етнографічній комісії Академії Наук 2 грудня В. Каміньський — на тему: «Етнографічні вивчення на Чернігівщині в історичному минулому». 25 листопаду О. В. Курило — на тему «Програма зономастики — імінознавства» і В. Білий: «Історичні перекази з села Сошичів на Черняхівщині за бабу Лещиху».

При Інституті Наукової Мови організ село колектив перекладачів наукової та науково-популярної літератури.

Для контролю? Український Совнарком ще 25 липня ц. р. постановив утворити «державну правочисну комісію» для усталення укр. правопису. Очевидно річ, що ех офіційо там головувс такий учений філолог, як О. Шумський (не світив середньої хліборобської школи). Це зрозуміло з огляду на офіційне становище Шумського. — як комісара народньої освіти на Україні. Але для чого в тій комісії засідають такі знамениті «філологи», як П. Дятлов (що ніколи не вмів як слід говорити по українському, хоч і перекладав з українського на російське.), К. Кас'яненко (не свічений студент — політехнік), («Прол. Правда». . 267). Садити опік дітятастів і неуків поруч з такими авторитетними знавцями, як акад. Бризьський, акад. Сфремов, О. Снявський, Г. Голоосеківич, Г. Ганцов, — це навіть для більшовицків компромітація. Хіба що офіційного контролю (Шумський, Солодуб) не досить і його треба зміцнити участю в філологічних працях таких карикатурних авторитетів, як згадані світла комуністичної філології.

Письменниця Л. Старичька-Черняхівська написала кіно-сценарій «Мармелюк».

Композитор Л. Штейнберг працює над оперою на сюжет «Маруся Богуславка». Лібретто до неї пише К. Кошевський. Крім того пише він оперу «Джамі Гістине», лібретто до якої складає Л. Курбас.

Композитор Н. Пруєн працює над музикою до п'єси Л. Українки «Пісова Пісня».

Зобов'язує симфонічній музичній варто зазначити появу симфонії композитора Костенка «Романтична симфонія 1917 рік» і «Веснянка» Вериківського. Останнього композитора музична критика уважас за найбільш талановитого з сучасних українських композиторів. Визначається також і композитор П. Козилівий. Вериківський працює над оперетою «Енеїда» за Готлірєвським.

В попередньому числі «Тризуба» згадувалось про подірне прохання В. У. Ц. В. К. до Ц.К. Р. К. П. скликати чергову сесію Ц. В. К. Союзу совітських республік в Харкові. Тепер виявилось, що сесія скликана буде в Москві. Весоюзний староста Галіції, мотивуючи відмову скликання сесії в Харкові, зауважив, що «Харків і Москва стоять так близько один від одного, що Харків, властиво такий же центр для інших республік, як і Москва». («Вісти», ч. 280) Справді: «якака різниця» між Москвою й Харковом у умовах совітського ладу?

Гра в цю юбаблн України. Совнарком у разом з В. У. Ц. В. К. З грудня ухвалити положення про права і обов'язки постійного представника України при Союзному совітському уряді. Головне завдання такого представника в тому, щоб «безпосередньо виявляти особливості, потреби і інтереси України перед Союзними органами... здійснювати зв'язок між Україною та Г. С. Ф. С. Р. ... провадити в ви-

зних органах влади С. С. С. Р. проєкти уряду України, захищати інтереси України перед загально-союзними наркоматами і обмінюватися необхідними матеріалами в справах не об'єднаних наркоматів... а також виконувати окремі доручення уряду України»...

Петровський про еміграцію. Український «староста» — мовляв би, президент совітської України — вмів прислухатися до того, що говорять й думають в Москві. (Тяже П. Пастрої він, як сейсмограф відбивав і в своїх промовах, а часом і в статтях (до речі, нас інформують, що статті лише здебільшого секретарь Петровського, а цей їх підписує). В одній з своїх останніх промов на робітничих зборах у Києві 25. XI Петровський зачепив між іншим і питання про еміграцію в зв'язку з відомими виступами Писнехонова та листами Винниченка. Останньому він завдає обвинувачення, що мовляв Винниченко «просячесь до нас на роботу (що за вираза?), думає теж узятися у нас за внутрішній розклад». Той, хто читав оголошені в «Ділі» листи п. Винниченка в справі прохання його статки «на роботу» до більшовиків, міг переконатися, що вобовання Петровського безвідставні. Але суть не в цьому, а в тих намірах, які підкачуються Московою, а значить і українським Харковом, що до еміграції. Петровський оголошує: «не вернутися до нас емігрантам... повернутися цим добродіям до нас не можна. Ми навіть думаємо тих добродіїв, що тут провадять внутрішній розклад (раніш промовеш згадував про «добродіїв», «одні з яких через автокефальну церкву, а інші в ВУЗ'ах намагаються узятися за внутрішній розклад») і анти-радянську роботу і цих добродіїв підешпати за кордон». («Продет. Правда», ч. 278 з 4. XII). Росифікуючи цей уступ з промови Петровського, треба думати, що в Д. П. У. уже складаються списки кандидатів небезпечних осіб, підлягаючих висланню з країни, до совітському будівництву нічого їм не загрозусь.

— Українські школи на Кубані. В додаток до відомостей, поданих нами в ч. 9 «Тризуба» маємо можливість додати, що в самому Катеринодарі сяді українських школи семилітні, окремі групи робфаку та педагогічного Технікума. Крім того 10 народніх шкіл, де досі навчання провадилася на російській мові, перейшли на українську. В окрузі відкрито 200 укр. шкіл. Намічено перевести на українську мову п'яту сотню совітських (урядових), партійних і професійних організацій («Вісті», ч. 274).

— З Пастроїв українського села. Про ці настрої оповідає сам Зінов'єв, використовуючи лист секретаря катеринославського губкома, в якому стверджується велика активність селянських мас, а з окрема безпартійних. «Доклади про нашу земельну політику вислухували з великим інтересом; ставилась величезна сила питань. Основні вимоги розігнати колєктиви, бо вони захопили громадську і церковну землю, і прийняти переселення: «доведете швидко до того, що нас всіх до Сибіру переселите». Крім того сущнялись розмови про те, щоб у неможливіх земель одібрати: «совітська влада висунула гасло: хто не робить, той не їсть; наділила землею неможливіх, а вони здають її в аренду, отримують арендну платню і плюють в степло». На цьому групі між середняками і заможніми селянами з одного боку та неможливіми з другого виникли велика ворожбеча. Майже ніде під час виборів на конференції не проходили ні неможливі, ні комсомольці, ні жінки. Переважаючий склад конференцій по Катеринославщині — середняки і заможні селяни почувас себе хазяїном і іменитником». Зінов'єв потішас себе, що «таких випадків не слід узагальювати й перебільшувати» («Ізвестия», ч. 280 з 8. XII). Чому? А тому, що й у компартії на цю небезпечну приготовлено «контр-удар». Він полягає в тому, щоб «за допомогою патів-горожанської, напіввійськової організації ліквідувати кулацькі елементи». Такий прийомів

рецепт оголосив голова союзного совітського товариства Риков.

Ви розумієте, чим це пахне, коли переякані зростом активності народних мас комуністичні проводарі, починають знову говорити про «напів-військові» засоби боротьби з лихом? Чи дійде до них, — покаже майбутнє. Поки що Харнівський «Комуніст» з 6. XII б'є на сполох: «шора сізналізувати небезпеку» і підпорядкувати заможне селянство, а на придачу й середняка політичним засобом впливу з метою викликати у нього «бажаний політичний перелом»

— Жидівська колонізація на Україні. На зустріч її все більше і охоче йде В. М. П. В. К. На засіданні його 1 грудня ухвалено скасувати матеріальне забезпечення в 300 карб. на родину, яке досі було передумовою дозволу на отримання земельного наділу. Нова постановка торкається бідніших груп жидівських колоністів. Для решти встановлено матеріальне забезпечення від 150 до 1000 карб. «відповідно матеріального стану». («Вісти», ч. 275).

— Представник Паризької Дирекції Жидівського Колонізаційного Т-ва п. Шполь одвідав Київ, Харків й Одесу і залишився дуже задоволенням як справою колонізації жидів, так з окрема, справою кредиту для жидівських кустарів. «Як тільки він повернеться до Парижу — обіцяв п. Шполь (його «Пролет. Правда» в ч. 258 титулує «товаришем»), він вживатиме всіх заходів, щоб паризька Дирекція збільшила розмір кредитів кооперативно-ремесним товариствам С. Р. С. Р. «Отже: відкриваються нові перспективи»...

— Київська міліція, після обезлюдювання діяльності її, на думку Балицького, поліпшилась. До 20. XI перевірено 1.179 чоловіка; з цього числа знято з роботи 212 чол. (18, 5 проц.). Тепер склад Київської міліції змінило новими працівниками з посеред втриманих авторитетних київських робітників. В наслідок чистки та зміцнення її новими робітниками Київська міліція в

недалекому часі являтиме собою міцний адміністративний апарат, — такою певністю закінчує своє інтерв'ю з співробітником «Прол. Правда» (ч. 275) Балицький. Почекаємо трохи: курчат в осени рахують.

— На кордоні, згідно з офіційними заявами Балицького, що недавно об'їздив прикордонну смугу, становище ніби покращало: «Велике збільшення в прикордонних районах низової кооперації спричинилося до чималого скорочення масової дрібної споживчої контрабанди (sic). Одночасно з цим далі спостерігається злісна контрабанда, що нею займаються, як професією, шкідливі елементи». («Пролет. Правда», ч. 276). Про розміри цієї контрабанди Балицький нічого не говорить, тим часом вона дуже турбує «Економическую Жизнь», що ще недавно сипнялась над мільйонними оборотами контрабандистів. Само собою, що без співучасті в ній органів влади (большевицької) контрабанда не можлива.

— Справа з виселенням поміщиків з Київщини стоїть так: Комісія закінчала підготовчу роботу. З матеріалів виявляється, що по багатьох районах колишніх поміщиків було виселено ще до видання останніх розпоряджень Центру. По тих районах, де ще поміщики залишилися, систематизуються матеріали, після чого комісія видасть відповідні постанови про позбавлення колишніх поміщиків землекористання та виселення їх з Київської округи. Також з'ясується, що дуже велику кількість колишніх поміщиків доведеться залити на міснях, тому що вони «підходять під пільги декрета (родичі були в червоній армії то що)» («Прол. Правда», ч. 276 з 2. XII).

Економічний розвій України.

Не дивлячися на грабінг Московщиною Українці перед війною, не дивлячися на наслідки війни, не

дівлячися на зруйнування українського народного господарства війною чорних і червоних москалів на теренах України проміж себе і з урядом У.Н.Р. і т. д., не дивлячися на те, що зараз Україна знаходиться в стані тільки що завойованої колонії, до якої прикладається найбільш божевільна економічна система, яка колись існувала, — ця Україна, що вже під большевиками пережила два голоди — 1921 р. і 1921 р. — виявляє економічну життєздатність. Воля встала, як феїкє з попелу. Большевики у всіх своїх економічних виданнях про це кричать, як про свою заслугу і як про явище, що зміцнює їхній фундамент і рекомендує правдивість їхніх методів господарювання. Ми думаємо, звичайно, навпаки, що імперіалістичне збройне тримання України, чисто колоніальні методи господарювання, система бюрократичної націоналізації народного господарства її, безнадійне заплутання земельної справи і т. д., і т. д. все це затримує на 3/4 розвій економічний України, який йде всупереч всьому тому, що робить червона Москва на Україні, і який являється не цементом московського-большевицької держави, а навпаки динамітом, що її зірве.

Встановлення індивідуальної власності, допущення чужоземних концесій, повернення до чисто буржуазного фінансового господарства з податками, податками і т. д., зміцнення комбесів, встановлення горілячої монополії і т. н. — невже можна сказати, що це відповідає ідеології III інтернаціоналу? Ясно, що це є лише позиція, на яку большевики змушені відступити з соромом, прикриваючися безсоромною брехвєю для утримання за собою персональних вигод, що дає влада.

Стихія укр. народного господарства росте для того, щоби знести геть всякий слід большевизму і колонізації. Перегляньмо ж в першу чергу її головніші елементи.

Сільське господарство.

Посівна площа 1925 р. дорівнялася до площі 1916 р. (18,7 міліо-

нів дес.), але це збільшення сталося головним чином за рахунок степової смуги «колонізаційного фонду», що при зменшеній кількості робочої худоби не є ознакою інтенсифікації. Засіяв пшениці в 1923 р. складали 19% посівної площі, а в 1925 р. — 24%; врожай на 1 дес. в 1916 р. — 55 пуд., в 1925 р. — 67, 6 п. (дані Ц.С.У. С.С.С.Р.). Ці дані ясно вказують що укр. хліборобство розвивається швидко, натурально, екстенсивно; для інтенсивного розвитку потрібна велика капіталізація і могутній інвентарь. 3.000 тракторів, які щоби по большевицьким даним працюють на Україні, пічого не можуть змінити. Зріст площі засіву на Україні при такій характеристиці є чиста екстензія, яка має страшенно загострити питання землекористування і особливо переселення. А позаяк ні для переселення, ні для інтенсифікації капіталів немає, очевидно, що укр. селянство буде приговорене або на голодне вимірання або на бунт проти московської влади. Ознаки цього вже є, бо навіть харківський фіктивний уряд виставив домагання на 1925-26 р. р. для України колонізаційної землі по-за Україною на 12.000 дворів. Наскільки большевицька влада є безсилою в сенсі регулювання земельної справи внаслідок те, що лише в 1923 р. розпочато було примітивний внутрішньо-сільський землерозподіл. От таблиця того, що було зроблено і має бути зробленим в області землерозподілу по плану Наркомзема.

землі селян	33,8 міль. дес.	
держ. і устан.	7,4 міль. дес.	
		41,2 міль. дес.
Улаштовано.		
1923-4 р.		на 1. X. 21 р.
сел. зем.	2,4	12,7
держ. і уст.	0,6	2,0
	3,0	14,7
Землерозподільний план.		
1924-5 р.		до 1931 р.
сел. зем.	4,2	—
дер. і уст.	0,9	—
	5,1	26,3

Але що діяти, коли нема чого. На Правобережжі 1-2 дес. на душу як не поділя, однаково більш не стане.

Українська державно-нація - пална думка мусить уважно стежити за розвитком і тенденціями укр. сільського господарства, бо це господарство є фундаментом життя України і мілією, по якій має йти її визволення. В залежності від сільського господарства на Україні стоїть і ціла промисловість, бо сільське господарство є її постачальником сировини і ринком збуту виробів.

І. К.

В ПОЛЬЩІ.

З діяльності Українського Центрального Комітету.

Із надісланих Українським Центральним Комітетом «Вістей» (ч. 4. за серпень), видно, що його діяльність розвинулася в дуже широкій мірі.

Організаційно-адміністративна діяльність УЦК-ту в Польщі поширилася значно на всіх місцевостях, де перебувають наші емігранти, і тепер є відділи УЦК по таким районам: Александрів-Кульський, Гайнівський, Гродненський, Каліський, Камінь-Копицький, Ковельський, Краківський, Острозький, Познанський, Скальмежський, Тарновський й Ченстохівський, а крім того є уповноважені УЦК в таких містах та повітах: Барановичі, Берестя, Біловіж, Борислав, Відьня, Волковиськ, Пласковичина, Конський повіт, Красінець, Луцьк, Львів, Мала Весь, Наревка, Рівно, Скарицько, Ставацько, Тарнопіль, Янів-Кобринський. Завдяки такій широкій сітці відділів та представництв УЦК-ту, статут якого вже досить давно затверджено польською владою, багато було зроблено відносно нашої еміграції в Польщі. Головною справою було переведення реєстрації емігрантів наших на місцях в цілі видобуття карт азилу. Зважаючи

на велику кількість нашої еміграції, а також на її неорганізованість спочатку, ці філії стали в великій пригоді і залягоджували, як і тепер залягоджують всієї справи перед місцевою польською владою. Що, правда, в певних місцевостях, як: Волянсь, Галичина то що, дуже тяжко нашим емігрантам порозуміватися з місцевою владою, і часто приходиться звертатися до УЦК у Варшаву, і вже останній через Міністерства всякі ускладнення, які виникають на місцях, ліквідує.

В сфері правової допомоги, якою керував М. М. Ковальський, Комітетом було врятовано від висилки до совітської Росії кільканацият осіб, видавалися різного роду посвідки, документи, посвідчення та що, видобувалися безкоштовні паспорти, карти азилу, карти побиту і т. д., а крім того візи як в'їзні, так і транзитові.

По Бюро Мраці самим тільки УЦК примічено на право подвійних емігрантів 323, а крім того кожний відділ по різних місцях повив в своєму районі такі ж функції.

Найбільшу діяльність проявив УЦК-т в сфері допомоговій по гуманітарній секції. В першу чергу удалося УЦК-ові видобути допомогу для нашого студентства, яке вчиться по університетах та вищих школах в Польщі, а найбільше у Варшаві, де є 48 укр. студентів. Для них видобуто можливість оплатити правонавчання, іспити, обіди в студентській їдальні, та допомоги на практичні роботи, на лікування то що.

Справу утворення Укр. Станиці в Каліші, замість бувних таборів, слід причислити до одного з найбільших здобутків гуманітарної праці УЦК. Ця станиця вже відсвяткувала роковини свого існування. Під Ставицею знаходиться біля 8 моргів землі, на якій стоять 2 великі й 2 менші бараки. Земля ця видержавлена на 3 роки, а будинки, що на ній, застраховані на випадок пожежі. Вільна земля між будинками, зайнята під городи, еквер та квітники. На 1 липня склад станиці внісєсив до 650 осіб разом з жінками й дітьми. Меш-

канці Станції гуртуються в 3 великі організації: Товариство вояків б. армії УНР (167 осіб), Калішська спілка військових інвалідів (146 осіб) та Союз жінок-емігранток українок (52 особи). До Станції належить і улаштований поза нею Дім Укр. Інваліда, де мешкає 32 інваліда. Союз жінок-емігранток влаштував дитячий садок на 33 дітей. Товариство вояків влаштувало бібліотеку. Станцією утримується гімназія ім. Шевченка з 53 учнями при 11 лекторах. Мешканці Станції мають власну парафію й церкву, в якій править службу Божу ієромонах о. Дмитро Могань. Почав віднаходити й театр, де відбулося вже кілька вистав. Робляться доклади, реферати то що. УЦК-ві весь час доводиться турбуватися справами поліпшення умов життя в Станції, і вже багато одремонтовано, виділено ріжних річей та задоволено ріжних потреб.

У. Ц. Іх. через посередництво представника міжнародного бюро праці п. Шарпант'є відправив 15 транспортів укр. емігрантів на роботи до Франції в кількості більше шостисот чоловік разом з дітьми та жінками.

Не малу допомогу приніс УЦК укр. інвалідам в здобуттю для них сталих допомог та управленню їх перед польськими владами. Зараз отримують такі допомоги через УЦК безпосереднє 56 чоловік, а через посередництво Станції в Каліші — 169 чоловік.

Крім того Центральним Комітетом залагоджувалися ріжні справи, які виникали з потреб нашого громадянства в Польщі, як допомогового, так і культурного характеру.

З грошових звітів, поданих в «Вістях УЦК» видно, що прибутки його за 2-гу половину 1921 р. виносили 83,008. злотих 99 гр. (крім чужоземної валюти), а видатки за той же час 86.811 злотих 31 гр. За 1-шу половину 1922 р. прибутки — 193.357 злотих 73 гр., а видатки — 175.294 зл. 61 гр. Найбільші суми пішли на допомоги таборянам, інвалідам, безробітним та студентам.

Заходами УЦК разом з укр. громадянством у Варшаві було

улаштовано кілька святкувань, як роковини смерті гетьмана Полуботька, річниця проголошення незалежності Укр. Державности, свята Шевченковські то що.

На чолі УЦК стоїть М. М. Ковальський, а членами його є ген. В. Сальський, В. Приходько, а крім того УЦК притягував для своєї праці широкі громадські кола укр. громадянства, як старого, так і молодшого.

Тяжку й невіджадану втрату поніс УЦК-т в особі покійного О. Х. Саліковського, який був одним з найдіяльніших членів УЦК й стояв на чолі культурно-освітньої праці Комітету.

І. М-ко.

— Святкування ювілею проф. І. Огієнка в Варшаві. 21 листопаду (8 листопаду по старому стилю), в день св. Архистратига Михаїла, патрона Києва, українська колонія у Варшаві святкувала 20-літній ювілей наукової діяльності відомого нашого ученого та державного й громадського діяча, б. Міністра У. Н. Р., ректора Укр. Університету в Кам'яниці-на-Поділлі, проф. І. І. Огієнка.

Свято влаштоване було спільними заходами Укр. Центр. Комітету, Укр. Правничого Т-ва, Союзу Жінок-Українок, Союзу Студентів-емігрантів й Укр. Емігрантського Клубу.

Спершу малося на увазі влаштувати урочисту академію в честь проф. Огієнка з участю оркестру й хору, але з огляду на тяжку хворобу, пилі вже покійного, О. Х. Саліковського, музикальна частина академії була одмінена.

З промовами про діяльність проф. Огієнка вступили на академії Голова Укр. Центр. Комітету М. М. Ковальський і А. М. Лівницький, які в своїх промовах схарактеризували многобчну патріотичну працю проф. Огієнка, підкресливши його надзвичайну енергію і невтомність і вказавши на І. І. Огієнка укр. молоді, як на приклад, тілний наслідування.

Всі українські організації в Варшаві зложили свої привітання проф. Огієнкові. Надіслали також досить теплі привітання й де-хто

з Польщі, у тому числі редакції деяких польських часописів.

Річні часописи вмістили статті, присвячені проф. Огієнкові, а видавництво «Дух. Весіла» видало спеціальну брошуру «Проф. І. І. Огієнко, як церковний та громадський діяч і як учений».

— Конференція в справі вищого українського шкільництва в Польщі, призначена з постанови польського міністра освіти на 1 січня 1926 р. Склад комісії — мігранції: професори українці й професори поляки. Призвіща польських професорів: проф. Ян Лось, проф. В. Собеський, проф. Ф. Золта, проф. В. Абрагам і проф. Т. Мер-Славинський, проф. Ян Чекановський і проф. Збігнев-Пазорь. Призвіща укр. професорів: проф. К. Студинський (голова «Наук. Т-ва ім. Шевченка у Львові»), проф. О. Колесса (сучасний ректор Українського Університету в Празі), проф. Ст. Цістронський, проф. В. Вергановський, д-р Іл. Свенцицький, д-р М. Кордуба та проф. Р. Смаль-Стоцький. («Kurier Polski», 13, XII).

Заборона студентам теології вступати до української громади. Студентам православного богословського факультету Варшавського університету митрополитом Діонісієм заборонено вступати до української студентської громади, хоч ця громада є цілком аполітичною організацією і з боку польської влади не ставиться їй ніяких перешкод у діяльності. До російського студентського союзу вступ студентам теології не заборонений.

— Українська студентська громада в Варшаві. В цьому році до Варшавського університету, а разом з тим і до української студентської громади в Варшаві вступило чимало нових студентів-українців. Завдяки цьому відбулися перевибори президії громади, при чому головою громади обрано молодого, енергійного студента М. А. Дівицького.

Що-тільки студенти влашту-

ють збірки, на яких читаються реферати, здебільшого самими студентами. Недавно влаштована була студентська вечірка, яка пройшла дуже живо й на всіх гостей зробила як найкраще враження.

Влаштовуються йноді студентами й лекції, для прочитання яких студенти запрошують старших громадян. Так, наприклад, недавно на прохання студентів відчитав їм лекцію проф. Вяч. Зайци на тему: «На світанку української культури і державності» (Україна в ІХ-Х). В цій лекції проф. Зайци познайомив слухачів з найновішими здобутками старо-східнослов'янської історії й коротко оновив зміст своєї великої праці, яку він тепер пише по історії України ІХ-Х вв. Студенти прослухали лекцію з великою цікавістю. Були присутні на лекції і де-хто з представників старшого громадянства.

— Свято української культури в Кракові. 8-грудня цього року з ініціативи проф. І. Огієнка, спільними заходами всіх українських організацій м. Кракова влаштовується урочисте «свято української культури». Вранні в православної церкви одправлено буде урочисту службу Богу українською мовою, з панихидою по всіх, хто загинув за волю України. Ввечері того ж дня організується лекція проф. І. Огієнка на тему: «Українська культура та її вплив на інші слов'янські культури», а після неї великий концерт з участю відомого українського наддніпрянського мішаного хору під управою Д. Котка, а також оркестри й багатьох солистів.

— Українська вечірка в Олександрові-Куявському. В м. Олександрові-Куявському на Поморщині, де були раніше табори інтернованих вояків армії У. Н. Р. і де й тепер перебуває багато українських емігрантів, 19 листопада цього року влаштовано було велику українську вечірку з драматичним і концертним відділами. Вечірка пройшла з великим успіхом.

— Невдача. Один з трьох комуністичних аяків — послів

до польського союму. Скрипка мав намір з агітувати зібрання польських столичних урядовців, присвячене дорожнечі та невідповідній платні. З цієї метою Скрипка явився на мітині 18. XII, але швидко примушений був «мазати пятки салом», бо урядовці хотіли бити посла, Скрипку врятувала від самосуду «буржуазна» поліція. (За Свободу).

В ЧЕХОСЛОВАЧИНІ

(од власн. кор.)

— Інавгурація нового ректора. — 29 листопада б. р. відбулася інавгурація нового ректора Українського Університету в Празі. В присутності представників чеської влади, Карлового університету та чеських і українських високих шкіл, професур, численого громадянства та академічної молоді, свято істалацій відкрив бувший ректор, нині проректор У-ту, проф. Щербина, який оголосив справоздання з діяльності У-ту за минулий 1924-25 академічний рік та відчитав біографію новообраного ректора проф. Олександра Колесса. Після цього проректор, проф. Щербина передав ректорство новому ректорові, який склав урочисте приречення. В інавгураційному виставі під назвою: «Генега повітньої української новісти» ректор, проф. Колесса окреслив народження та розвій української новісти з народнього побуту та спинився з окрема на повістях Квітки-Основ'яненка, при чому шляхом порівняння цих повістей з відповідними творами інших славіянських літератур та всесвітньої літератури взагалі проф. Колесса довів, що повісті Квітки з народнього життя були першим літературним твором цього характеру в цілому світі.

Після виставу ректор звернувся до присутніх на святі гостей, широко дякуючи їм за відвідання скромного свята української науки. При цьому були оголошені числені

телеграфічні та листовні привітання, прислані до рук ректора з приводу свята, між иншим: від Канцелярії Президента Республіки, від Міністра-Президента, від Міністра справедливости та соціального опікування, від міністерств: Здоровля, торгівлі, фінансів, народньої освіти та шкільництва, від Президента Чеської Академії наук, мистецтва, від ректорів всіх чеських у-тів та інших високих шкіл, від Наукового Т-ва імени Шевченка у Львові, від Національного Музею у Львові та інших інституцій, окремих особ, студентства і т. д.

Закриваючи святочні збори, ректор проф. Колесса висловив в імені Українського Університету щиру подяку за допомогу та підтримку чеському урядові і зокрема п. Президентові Республіки проф. Т. Г. Масарику. Присутні привітали Пана Президента голосом: «Слава», а студентський хор проспівав чеський, словенський та український гимни.

Зоголошеного справоздання видно, що минулий 1924-25 рік був 4-м академічним роком українського університету в Празі. Протягом цього року університет пережив досить тяжких моментів матеріального характеру: не діявчись на це, діяльність У-ту, як наукова, так і науковоучебна йшла нормальним шляхом, а організація У-ту та виявлення на зовні його діяльності скріпилися та поширилися. Професорська колегія У-ту складається нині: з 20-ти звичайних професорів, 7-ми надзвичайних, 3-х доцентів-суплентів, 2-х доцентів та 8-х лекторів. Студентів було вписано: на філософському факультеті: в протязі зимового семестру — звичайних — 266, надзвичайних — 29, всього — 295; в протязі літнього семестру: звичайних — 228, надзвичайних — 30, всього — 258. На факультеті права та суспільних наук: в зимовому семестрі: звичайних — 134, надзвичайних — 8, всього — 142; в літньому семестрі: звичайних — 112, надзвичайних — 12, всього — 124. Професорських стипендіантів, що підготовлялися до доцентури, було: на філософсько-

до польського союму. Скрипа мав намір з агітувати зібрання польських столичних урядовців, присвячене дорожничі та невідповідній платні. З цією метою Скрипа явився на мітинг 18. XII, але швидко примушений був «мазати п'ятки садам», бо урядовці хотіли бити посла, Скрипу врятувала від само-суду «буржуазна» поліція. (За Свободу).

В ЧЕХОСЛОВАЧИНІ

(од власн. кор.)

— Інавгурація нового ректора. — 29 листопада б. р. відбулася інавгурація нового ректора Українського Університету в Празі. В присутності представників чеської влади, Караєвого університету та чеських і українських високих шкіл, професур, численого громадянства та академічної молоді, свято істалаючи відкрив бувший ректор, нині проректор У-ту, проф. Щербина, який оголосив справоздання з діяльності У-ту за минулий 1924-25 академічний рік та відчитав біографію новообраного ректора проф. Олександра Колесса. Після цього проректор, проф. Щербина передав ректорство новому ректорові, який склав урочисте приречення. В інавгураційному викладі під назвою: «Генеза повітньої української повісті» ректор, проф. Колесса окреслив народження та розвій української повісті з народнього побуту та сплився з окрема на повістях Квітки-Основ'яненка, при чому шляхом порівняння цих повістей з відповідними творами інших славянських літератур та всесвітньої літератури взагалі проф. Колесса довів, що повісті Квітки з народнього життя були першим літературним твором цього характеру в цілому світі.

Після викладу ректор звернувся до присутніх на святі гостей, щиро дякуючи їм за відвідання скромного свята української науки. При цьому були оголошені числені

телеграфічні та листові привітання, прислані до рук ректора з приводу свята, між иншим: від Іагнцеларії Президента Республіки, від Міністра-Президента, від Міністра справедливости та соціального опікування, від міністерств: Здоровля, торгівлі, фінансів, народньої освіти та шкільництва, від Президента Чеської Академії наук, мистецтва, від ректорів всіх чеських у-тів та інших високих шкіл, від Наукового Т-ва імені Шевченка у Львові, від Національного Музею у Львові та інших інституцій, окремих особ, студентства і т. д.

Закриваючи святочні збори, ректор проф. Колесса висловив в імені Українського Університету щире подяку за допомогу та підтримку чеському урядові і з'окрема н. Президентові Республіки проф. Т. Г. Масарику. Присутні привітали Пана Президента голосним: «Слава», а студентський хор проспівав чеський, словенський та український гимни.

Зоголошеного справоздання видно, що минулий 1924-25 рік був 4-м академічним роком українського університету в Празі. Протягом цього року університет пережив досить тяжких моментів матеріяльного характеру; не дивлячись на це, діяльність У-ту, як наукова, так і наукововоучебна ішла нормальним шляхом, а організація У-ту та виявлення на зовні його діяльності скріпилися та пошкрилися. Професорська колегія У-ту складається нині: з 20-ти звичайних професорів, 7-ми надзвичайних, 3-х доцентів-суплентів, 2-х доцентів та 4-х лекторів. Студентів було вписано: на філософському факультеті: в протязі зимового семестру — звичайних — 266, надзвичайних — 29, всього — 295; в протязі літнього семестру: звичайних — 228, надзвичайних — 30, всього — 258. На факультеті права та суспільних наук: в зимовому семестрі: звичайних — 134, надзвичайних — 8, всього — 142; в літньому семестрі: звичайних — 112, надзвичайних — 12, всього — 124. Професорських стипендіантів, що підготовлялися до доцентури, було: на філософсько-

Суворі й багата природа Зеленого Кліну, боротьба з життєвими труднощами, виробляли в укр. колоністів тверду волю, упертість, уміння працювати й творити продуктивно.

Підчас горожанської війни, а після неї японської окупації ритм розпочатого життя не спинявся, але з появою російського большевицького режиму — все те мусіло зникнути, чи правдивіше мусіло бути знищеним, як «контр-революційне» явище, як ворожий «сепаратизм». І червоний терор, зовсім присущими Москві мірами «задоволення» життєвських потреб, включно аж до арештів та розстрілів, робив своє.

Здавалося б, що большевики на протязі довгого часу досягли потрібного їм «благоденства» — то б то мовчання «на всіх язиках». Захист собі знайшло українське життя на китайській території. Останні вістки принесли радісні новини: по відомостях, передрукованих у львівськ. «Ділі» з журналу «Українське Життя», що видається в Харбіні, видно, що життя бере своє. В Харбіні стнують «Український Клуб»,

«Українська Парафіяльна Рада» при св. Покровській українській церкві, «Спільна Студентів-Українців», «Український Галицький Комітет». Зацінає знову розвиватися укр. культурне життя: даються вистави, укр. студенти роблять екскурсії, появляється преса то що.

Не дивлячися на те, що московські большевики в своїй політиці дають більше прав й привилеій якимсь бурятам чи корейцям, що складають тільки 15 проц. всього населення Зеленого Кліну, задумуючи всі стремління 85 проц. укр. населення, — все ж невмирущий дух наших братів починає відживати знову і там, й його сила пробивається через товщу насилля, арештів, переслідувань та заборон.

Другим разом ми детальніше спинимося над життям наших колоністів на Зеленому Кліні, але зараз, обмежуючися цією коротенькою заміткою, вітаємо цей прояв нашого національного життя на Далекому Сході.

Н. М-ко.

ЗМІСТ.

Париж, п'ятниця, 1 січня 1926 року -- ст. 1. — О. ЛОТОЦЬКИЙ. Старий забобон -- ст. 2. — М. СЛАВИНСЬКИЙ. Український монархізм. I. Про легитимістів -- ст. 6. -- Д. С. Українська Господарська Академія -- ст. 10. -- ГР. КУЩЕНКО. Листи з Чехословаччини. II. Утилізація дозвілля -- ст. 13. -- ВЯЧ. ЗАЙЦІН. Володимир Дорошенко -- ст. 18. — ХРОНІКА: З Великої України -- ст. 21. -- І. К. Економічний розвій України -- ст. 24. -- В Польщі -- ст. 26. -- В Чехословаччині -- ст. 29. -- На Зеленому Кліні -- ст. 30.

ТРИЗУБ

Тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, виходить що неділі у Парижі при участі видатних літературних сил під загальною редакцією Вячеслава ПРОКОПОВИЧА.

Рукописи, прислані до редакції, повинні бути писані на однім боці аркуша на машині, або від руки, але абсолютно чітко. Редакція залишає собі право скорочувати рукописи. Неприйняті рукописи переходять протягом двох місяців і повертаються на бажання автора за його кошт. Гонорар за прийняті статті виплачується по надрукуванню.

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА НА 1926 РІК:

	на місяць	на три місяці
у Франції	12 фр.	36 фр.
у Чехословаччині	20 корон	60 корон.
у Польщі	4 злоті	12 злотих
у Румунії	120 леїв	360 леїв
у Німеччині	1 рен.мар.	12 р. мар.
у Сполучених Штатах Пів. Америки	1 доляр	3 доляри
у Канаді	1 доляр	3 доляри

Передплата приймається з першого і п'ятнадцятого кожного місяця. При груповій передплаті дається знижка.

Ціна окремого числа:

у Франції — 3 фр., у Чехословаччині — 5 корон, у Польщі — 1 злотий, у Румунії — 30 леїв, у Німеччині — 1 ренгенмарка, у Сполучених Штатах Північної Америки — 25 центів, у Канаді — 25 центів.

Журнал набувати можна в Парижі:

на станціях метро,
на залізничних двірцях,
в книгарні В. Піволоцького, 13 rue Bonaparte, Paris VI,

Крім того журнал передплачувати й набувати можна у представників «Тризуб»;

1) В Сполучених Державах Півн. Америки — V. Kedrovsky, 30 E. 7th Street, New-York, City.

2) В Канаді — W. Sikewitch, 512 Baimerman av. Winnipeg; Man.

3) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 7. Bucarest.

4) В Чехословаччині — Прага; F. Slodecky, Horní Cernosice u Prahy, Villa Krotchvil.

— Пльзень — Dr. Modest Levicky, Bouckova, 225, Poldbrady.

5) В Польщі — W. Prychodko, ul. Dluga, 29, Hotel Polski, 9. Warszawa.

Редакція і Адміністрація: 19, rue des Gobelins, Paris XIII
одиночі 9 1/2 — 11 год. вранці і 3 — 5 год. пополудні, крім неділей та свят.
Почтова адреса: «Le Trident» (Tryzoub). Boite post. №15. Paris XIII.

Адміністратор: *Іл. КОСЕНКО.*

Le Gérant : Mme Jeanne de Carvalho Gerzain.

Просьмо всіх наших прихильників подавати свої адреси та предчувати передплатників.